

UDK: 355.014:355.43(510)
355.56(510)
Biblid: 0025-8555, 72(2020)
Vol. LXXII, br. 4, str. 678–708

Originalan naučni rad
Primljen 1. oktobra 2020.
Odobren 23. novembra 2020.
DOI: <https://doi.org/10.2298/MEDJP2004678K>

Strateška stabilnost i mogućnosti uključivanja Kine u pregovore o kontroli strateškog naoružanja

Marina T. KOSTIĆ¹

Apstrakt: U radu se istražuje kakve su uopšteno mogućnosti i ograničenja multilateralizacije pregovora o kontroli strateškog naoružanja i posebno uključivanja Kine u iste, budući da su SAD tokom 2019. i početkom 2020. godine uslovile produžetak Ugovora između SAD i Ruske Federacije o merama za dalje smanjenje i ograničenje strateškog ofanzivnog naoružanja (Novi START) uključivanjem Kine u trilateralne pregovore o kontroli strateškog naoružanja. Osnovna hipoteza je da ograničenja i dalje nadilaze mogućnosti u pogledu multilateralizacije kontrole strateškog naoružanja i da su mogućnosti za uključivanje samo Kine minimalne. Osnovna hipoteza je proverena teorijskim razmatranjem pojma strateške stabilnosti i njegove transformacije od Hladnog rata do danas, kao i kroz četiri indikatora ili preduslova kineskog učešća u kontroli strateškog naoružanja: 1) kvantitativno smanjenje broja nuklearnog naoružanja SAD i Rusije do nivoa koji ima Kina, 2) umanjjenje uloge koju nuklearno oružje ima u vojnim i bezbednosnim strategijama velikih sila, 3) umanjjenje uloge nuklearnog naoružanja kao statusnog simbola supersile ili velike sile i 4) postizanje multilateralnog međunarodnog sporazuma (a ne trilateralnog) o ograničavanju upotrebe nuklearnog naoružanja. Autorka koristi pre svega komparativni metod, analizu sadržaja dokumenata i analizu diskursa. Autorka zaključuje da nepostojanje namere SAD i Rusije da dalje redukuju strateške snage i umanje ulogu nuklearnog naoružanja u svojim odbrambenim strategijama, ne postojanje saglasnosti oko toga ko sve treba da bude uključen u buduće pregovore o kontroli naoružanja i kinesko generalno nepoverenje u transparentnost i delotvornost kontrole naoružanja, utiču na to da Kina i u narednom periodu ostane van bilo kog vida kontrole strateškog, uključujući i nuklearnog naoružanja.

Ključne reči: strateška stabilnost, Novi START, kontrola naoružanja, Kina, SAD, međunarodna bezbednost.

¹ Autorka je naučni saradnik u Institutu za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.

E-pošta: marina@diplomacy.bg.ac.rs

Rad je nastao u okviru projekta „Srbija i izazovi u međunarodnim odnosima 2020. godine”, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, a realizuje Institut za međunarodnu politiku i privredu tokom 2020. godine.

Mogućnosti i ograničenja multilateralizacije kontrole strateškog naoružanja

Nastanak koncepta strateške stabilnosti dobar je primer kako se jedan pojam društveno konstruiše u uslovima interakcije i deljenih značenja, koja tada nastaju kako bi se oblikovalo ponašanje međunarodnih aktera. Nastanak koncepta strateške stabilnosti vezan je za prvu upotrebu nuklearnog oružja i razvijanje svesti aktera o posledicama njegove upotrebe, kao i potrebe da nijedna od strana ne bude žrtva ovakvog napada. Koncept strateške stabilnosti izvorno je bilateralnog karaktera i formirao se oko tri „stabilnosti”: 1) stabilnosti krize, uz odsustvo motivacije za bilo koju od strana – SAD i SSSR – da veruje da bi imala koristi od započinjanja rata u kriznoj situaciji; 2) stabilnosti prvog udara, što uključuje i osiguravanje da nijedna od strana ne veruje da bi zadobila prednost time što bi prva upotrebila nuklearno oružje; i 3) stabilnosti trke u naoružanju, tj. odsustvo bilo kakvog razloga za verovanje da će izgradnja dodatnog ili drugačijeg strateškog naoružanja promeniti ovu situaciju.² Kako, međutim, osigurati postojanje ovakvih uverenja i verovanja koje se nalaze u srži koncepta stabilnosti?

Tri su instrumenta koja su se tokom više decenija formirala u tom cilju: najpre odvracanje koje podrazumeva postojanje efektivnih nuklearnih snaga, zatim uviđanje značaja uspostavljanja odnosa pariteta između dveju nuklearnih supersila i dispariteta između njih i ostalih država sa nuklearnim naoružanjem, kao i pregovaranje i sporazumi o kontroli naoružanja. U tom smislu odvracanje, odnos paritet/disparitet i sporazumi o kontroli naoružanja su do sada predstavljali glavne instrumente održavanja strateške stabilnosti. Uočljivo je da je pojam strateške stabilnosti relacioni i da se odnosi na države koje poseduju nuklearno naoružanje i koje su u odnosu potpune ili totalne uzajamne ranjivosti, rivalstva i konfliktnosti.

Odvraćanje se pre svega vrši jačanjem sopstvenih vojnih i odbrambenih sposobnosti i uvek vodi ka trci u naoružanju ukoliko nije vezano za kontrolu naoružanja. Da bi sa druge strane uopšte došlo do kontrole naoružanja, bilo je neophodno da se osigura određeni odnos strateških ofanzivnih snaga, tj. paritet između dve nuklearne supersile SAD i SSSR/Rusije, uz značajan disparitet u odnosu na druge nuklearne države poput Kine, Francuske i Ujedinjenog Kraljevstva. Takođe, ovo se postiže u uslovima kada strateški defanzivni kapaciteti ostaju na istom nivou. Poremećaj nekog od ovih činioaca vodi ka narušavanju strateške stabilnosti, što onda dovodi do preispitivanja svih postojećih aranžmana i težnje da se kriza otkloni – a to je danas slučaj.

---

² “Report on the Nature of Multilateral Strategic Stability”, International Security Advisory Board, 27 April 2016, <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/257667.pdf>, 05/05/2020, pp. 1–2.

Budući da tokom Hladnog rata nijedna od strana nije mogla da ostvari prednost, kako bi se kroz nju zaštitila od nuklearnog udara, kao i da su obe strane posedovale sposobnost drugog udara, još u doba američkog predsednika Ajzenhauera (Dwight D. Eisenhower) usvaja se pristup pregovaranja i postizanja sporazuma o kontroli naoružanja.³ Međutim, to nije bilo moguće dok se nije najpre potpisao Sporazum o neširenju nuklearnog naoružanja (*Treaty on the Non Proliferation of Nuclear Weapons* – NPT, 1968) kako bi se sprečila dalja horizontalna proliferacija nuklearnog oružja. Tek potom stvorena je arhitektura zasnovana na ograničenju numeričkog rasta nuklearnog naoružanja (*Strategic Arms Limitation Talks* – SALT I, 1972, i SALT II, 1979), Ugovoru o protivraketoj odbrani (*Anti Ballistic Missile Treaty* – ABMT, 1972), Ugovoru o raketama srednjeg i malog dometa (*Intermediate Range Nuclear Forces Treaty* – INFT, 1987), Ugovoru o konvencionalnim snagama u Evropi (*Conventional Forces in Europe Treaty* – CFE, 1990) i konačno Ugovoru o smanjenju strateškog naoružanja (*Strategic Arms Reduction Treaty* – START, 1991).

Među teoretičarima strateške stabilnosti ne postoji saglasnost oko toga koji elementi čine hladnoratovski koncept strateške stabilnosti. Prema Trenjinu (Dmitri Trenin), stratešku stabilnost tokom Hladnog rata odlikovali su bipolarni globalni sistem, uzajamna očekivanja da će bilo koji rat između dve supersile biti podignut na strateški nivo, uverenje da će uzajamno zagarantovano uništenje odvratiti dve supersile od napada, stalan strah da će protivnik naći način da izađe iz pakta o međusobnom uništenju i bilateralni sporazumi o kontroli naoružanja kao način ograničavanja trke u naoružanju.⁴ Po Stulbergu i Rubinu (Adam N. Stulberg, Lawrence Rubin) strateška stabilnost se odnosi na to kako nuklearno oružje utiče na globalni mir i bezbednost i, umesto da se posmatra kao destruktivan, ovaj pojam treba posmatrati kroz pozitivnu ulogu nuklearnog naoružanja kao temelja koegzistencije rivalskih država sa nuklearnim naoružanjem. Jezgro strateške stabilnosti, prema dvojici autora, leži u smanjivanju potrebe i motivacije za trkom u naoružanju ili preduzimanjem prvog udara, pri čemu postoji čvrsta uverenost jedne strane da druga može preduzeti odmazdu (drugi udar).⁵ Kolbi (Elbridge Colby), na primer, smatra da postojeću definiciju strateške stabilnosti treba proširiti

---

³ Michael S. Gerson, "The Origins of Strategic Stability: The United States and the Threat of Surprise Attack", in: Elbridge A. Colby, Michael S. Gerson (eds), *Strategic Stability: Contending Interpretations*, Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press, Carlisle, 2013, p. 18.

⁴ Dmitri Trenin, "Mapping Global Strategic Stability in the Twenty-First Century", 1 November 2018, <https://carnegie.ru/commentary/77625>, 25/04/2020.

⁵ Adam N. Stulberg, Lawrence Rubin, "Introduction", in: Lawrence Rubin, Adam N. Stulberg (eds), *The End of Strategic Stability? Nuclear Weapons and the Challenge of Regional Rivalries*, Georgetown University Press, Washington, D.C., 2018, pp. 2–3.

tako da obuhvati ne samo uklanjanje podsticaja za upotrebu nuklearnog oružja, već i definisanje uslova pod kojima se ono može upotrebiti.⁶ On proširuje postojeći koncept strateške stabilnosti kako bi se očuvala uloga odvratanja nuklearnog oružja i kako bi se legitimisala njegova upotreba u slučajevima ozbiljnog ugrožavanja vitalnih nacionalnih interesa onda kada ne postoji druga alternativa. Strateška stabilnost bi tada označavala situaciju u kojoj nijedna od strana nema podsticaja da upotrebi nuklearno oružje „osim za odbranu svojih vitalnih interesa u ekstremnim okolnostima”.⁷ Metju Kronig (Matthew Kroenig) smatra da su tokom Hladnog rata postojala dva modela strateške stabilnosti – jedan koji se zasnivao na odnosu uzajamne ranjivosti, osiguranih sposobnosti drugog udara i striktnog pariteta između nuklearnih snaga SAD i Sovjetskog Saveza i drugi zasnovan na velikoj asimetriji u nuklearnom naoružanju koja je postojala između SAD i SSSR, sa jedne strane, i ostalih nuklearnih sila, sa druge.⁸

Nakon Hladnog rata, procesi koji su se odvijali pre svega u Evropi povodom raspada Sovjetskog Saveza devedesetih godina 20. veka zahtevali su zajednički rad SAD i Rusije na otklanjanju opasnosti nuklearne proliferacije i asimetrične pretnje, posebno da terorističke grupe i „otpadnički” režimi ne dođu u posed nuklearnog naoružanja. Došlo je do premeštanja sovjetskog nuklearnog naoružanja iz Belorusije, Ukrajine i Kazahstana u Rusiju. Ove države su na insistiranje SAD i uz njene nuklearne bezbednosne garancije zatim potpisale Sporazum o neširenju nuklearnog naoružanja. Zbog toga slabljenje američkih garancija prema ovim državama može dovesti do težnje za proliferacijom nuklearnog naoružanja. Takođe, značajna pažnja je data očuvanju nuklearne sigurnosti u samim nuklearnim postrojenjima bivšeg Sovjetskog Saveza, kako ništa ne bi moglo da dođe u ruke terorista ili nekih drugih aktera i kako bi se njima na bezbedan način upravljalo.⁹ Imajući u vidu promenjenu stratešku klimu, brojni autori su pozvali i na promenu pojma strateška stabilnost tako da uključi nove aktere i domene ratovanja i u potpunosti napusti fokus na strateškom odnosu SAD–Rusija. Međutim, već od 2007. godine i govora predsednika Rusije Vladimira Putina (Владимир Владимирович Путин) na Minhenskoj

---

⁶ Elbridge Colby, “Defining Strategic Stability: Reconciling Stability and Deterrence”, in: Elbridge A. Colby, Michael S. Gerson (eds), *Strategic Stability: Contending Interpretations*, op. cit., p. 55.

⁷ Ibid.

⁸ Matthew Kroenig, “An American Perspective on a Framework for Strategic Stability in the Second Nuclear Age”, in: Rakesh Sood (ed.), *Nuclear Order in the Twenty First Century*, Observer Research Foundation, New Delhi, 2019, pp. 92–93.

⁹ Više o tome u: Marina T. Kostić, „Isključiva priroda evropskih, evroatlantskih i evroazijskih integracija i previranja na evropskom postsovjetskom prostoru”, *Meunarodni problemi*, Vol. LXXI, No. 4/2019, pp. 498–526.

bezbednosnoj konferenciji, a povodom velikog proširenja NATO na Istok, niza „obojenih revolucija” koje su se do tada desile u ruskom susedstvu i ubrzanog rasta Kine, može se govoriti o ponovnom fokusu koncepta strateške stabilnosti na konfrontaciji velikih sila, pre svega SAD i Rusije uz sve rastući rivalitet SAD i Kine. Zbog toga Trenjin, na primer, navodi da na stratešku stabilnost u 21. veku utiču nuklearna multipolarnost, oživljavanje strateškog rivaliteta između četiri svetske vojne sile, pojačana uloga velikih sila, mogućnost nuklearnog terorizma i lažnih napada, razvoj strateških nenuklearnih sistema sposobnih za izvršavanje zadataka koje su ranije imale samo nuklearne snage, bliska povezanost nuklearnih i nenuklearnih sistema (zbog čega ih je teško razlikovati), te razvoj naprednih tehnologija, posebno sajber sistema, koje mogu biti upotrebljene zajedno sa nuklearnim oružjem.¹⁰ Rubin i Stulberg izdvajaju nekoliko faktora koji utiču na stratešku stabilnost danas a to su: jake tenzije u odnosima SAD i Rusije, modernizacija kineskog nuklearnog arsenala i kinesko pojačano delovanje u Južnom kineskom moru, nuklearno testiranje i razvoj raketa Severne Koreje, tenzije između Indije i Pakistana, obnavljanje interesa za nuklearnom energijom posebno na Bliskom istoku i u Jugoistočnoj Aziji.¹¹ Takođe, Koblenc (Gregory D. Koblentz) navodi tri ključna izazova koji utiču na stratešku stabilnost u drugom nuklearnom dobu.¹² Prvo, bezbednosna dilema postaje bezbednosna trilema – kada mere preduzete od strane jedne države da se zaštiti od druge izazivaju strah treće države proizvodeći efekat domina ili lančane reakcije (na primer promena nuklearne politike Kine kako bi zadržala sposobnost odmazde u odnosu na SAD može izazvati dodatno naoružavanje Indije a posledično onda i Pakistana).¹³ Drugi izazov je razvoj nenuklearne tehnologije sa potencijalno strateškim efektima zbog čega treba povesti razgovore i o protivraketnoj odbrani, antisatelitskom oružju, konvencionalnim borbenim sistemima visoke preciznosti, dometa i brzine, sajberbezbednosti. Na kraju, treći izazov koji po Koblencu utiče na stratešku stabilnost u Drugom nuklearnom dobu je nestabilna ravnoteža između Indije i Pakistana u Južnoj Aziji.¹⁴

Uspon Kine i razvoj njenih vojnih i odbrambenih sposobnosti, posebno na netransparentan način u uslovima rivalskog ili konfliktnog odnosa sa SAD, predstavlja pretnju odnosu paritet/disparitet, zbog čega SAD insistiraju da Kina

---

¹⁰ Dmitri Trenin, “Mapping Global Strategic Stability in the Twenty-First Century”, op. cit.

¹¹ Adam N. Stulberg, Lawrence Rubin, “Introduction”, op. cit., p. 3.

¹² Gregory D. Koblentz, *Strategic Stability in the Second Nuclear Age*, Council Special Report No. 71, November 2014, p. 3.

¹³ Ibid., p. 29.

¹⁴ Ibid., pp. 3–4, 18–19.

bude uključena u pregovore o strateškom naoružanju i produžetku Novog START ugovora. Američko viđenje budućih trendova u ovom odnosu opisao je i izaslanik američkog predsednika Donalda Trampa za pregovore o kontroli strateškog naoružanja Maršal Bilingsli (Marshall Billingslea) nakon sastanka o strateškoj stabilnosti sa predstavnicima Rusije u Beču, održanom sredinom 2020. godine, na kome je bilo predviđeno i kinesko učešće, ali je ono izostalo, rečima „(m)omentalna slika nije tako važna kao brzina promena koje su u toku. SAD su u međuvremenu svoj nuklearni arsenal redukovale za 85 odsto, dok su Kinezi u ekspanziji”.¹⁵ Ruska pozicija povodom Novog START-a je od 2010. godine takođe bila da su

(...) bilo koje mogućnosti za dalje smanjenje i ograničenje strateškog ofanzivnog naoružanja na bilateralnoj osnovi (su) gotovo iscrpljene i dalji napredak u ovoj oblasti zahtevaće uključivanje drugih država sa vojnim nuklearnim sposobnostima.¹⁶

Pri tome, Rusija ne misli toliko na Kinu, niti želi da utiče na nju, koliko na dva američka saveznika u Evropi koje su i članice NATO a poseduju nuklearno naoružanje – Francusku i Ujedinjeno Kraljevstvo. U ovim zahtevima Rusija nastavlja tradiciju Sovjetskog Saveza i vidi američko taktičko naoružanje u Evropi, kao i francuske i britanske strateške arsenale kao deo američke ili zapadne strane protiv koje Rusija mora da održava paritet.¹⁷ Ukoliko se Kina na američko insistiranje uključi u pregovore o strateškom ofanzivnom naoružanju, Rusija je zahtevala i uključivanje Francuske i Ujedinjenog Kraljevstva, ali i povlačenje američkog taktičkog naoružanja iz Evrope i njihovo razmeštanje tako da se na teritoriji jedne države može naći samo njeno sopstveno taktičko naoružanje. Sve ovo govori o rastućoj potrebi za multilateralnom kontrolom strateškog naoružanja, iako ni Francuska ni Ujedinjeno Kraljevstvo, kao uostalom ni Kina, nikada nisu pristale da budu deo ovih pregovora pozivajući se na veliki disparitet koji postoji između njihovih i nuklearnih arsenala velike dvojke.

U odnosu na multilateralnu kontrolu naoružanja Savetodavni odbor za međunarodnu bezbednost američkog Stejt dipartmenta navodi da je cilj ovakvog vida kontrole smanjivanje šanse da tenzije dovedu do nuklearnog sukoba bilo

---

¹⁵ „Могу ли Москва и Вашингтон да постану бизарни пријатељи и колико је нуклеарних бомби довољно”, 28. jun 2020, <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/2/svet/4000293/koronavirus-bec-pregovori-sergej-rjabkov-marsal-bilingsli.html>, 01/08/2020.

¹⁶ “Russia’s View on Nuclear Arms Control: An Interview With Ambassador Anatoly Antonov”, April 2020, <https://www.armscontrol.org/act/2020-04/interviews/russias-view-nuclear-arms-control-interview-ambassador-anatoly-antonov>, 26/04/2020.

¹⁷ Na osnovu bilateralnih sporazuma američke nuklearne snage u Evropi su raspoređene u Belgiji, Holandiji, Nemačkoj, Italiji i Turskoj.

namernom odlukom ili nenamernom eskalacijom.¹⁸ Ovo telo predlaže i da se više ne koristi termin „strateška stabilnost”, nego da se u skladu sa multilateralnom prirodom posjedovanja nuklearnog naoružanja ona zameni rečenicom „dogovorene karakteristike i prakse država koje poseduju nuklearno oružje u cilju smanjenja rizika od rata, posebno rata sa rizikom eskalacije do moguće upotrebe nuklearnog oružja”.¹⁹ Multilateralni vid kontrole naoružanja bi se po odboru formirao oko strateških stabilnosti dijada, zbog čega bi u suštini zadržao bilateralni karakter ali ne samo između SAD i Rusije. Strateška stabilnost bi u tom smislu predstavljala „sumu stabilnosti između mnogo parova država sa nuklearnim naoružanjem”, pri čemu se dve nuklearne sile moraju nalaziti u nekom stepenu suprotstavljenih odnosa (SAD–Rusija, Kina–Indija) uz izuzetak „trijade” Kina–Indija–Pakistan.²⁰ Postoji i format multilateralnog pregovaranja o strateškom naoružanju koji predlaže ruski predsednik Putin, a koji uključuje sve stalne članice Saveta bezbednosti (P5), budući da na određenom kvantitativnom nivou strateških ofanzivnih snaga SAD i Rusije dalja smanjenja i put ka razoružanju više nisu mogući bez uključivanja drugih sila sa nuklearnim naoružanjem.²¹ Ovo je ujedno i razlog zbog kojeg su dve zemlje 2007. godine podnele zajedničku rezoluciju Ujedinjenim nacijama sa predlogom da se Ugovor o raketama srednjeg i malog dometa učini multilateralnim i unele odredbu u Preambulu Novog START-a koja glasi:

Težeći da očuvaju kontinuitet i pruže novi podsticaj postepenom procesu smanjivanja i ograničavanja nuklearnog naoružanja uz održavanje sigurnosti i bezbednosti njihovih nuklearnih arsenala i sa pogledom ka proširivanju ovog procesa u budućnosti, uključujući multilateralni okvir.²²

¹⁸ “Report on the Nature of Multilateral Strategic Stability”, op. cit., p. 1. Pored SAD i Rusije, nuklearnu trijadu poseduje još i Kina, dok su Indija i Pakistan u procesu njenog stvaranja. Francuska poseduje dijadu (strateške avione i podmornice) a Ujedinjeno Kraljevstvo monadu (nuklearne podmornice) (“Enough is Enough: 2019 Global Nuclear Weapons Spending”, ICAN, May 2020, <https://d3n8a8pro7vhm.cloudfront.net/ican/pages/1549/attachments/original/1589365383/ICAN-Enough-is-Enough-Global-Nuclear-Weapons-Spending-2020-published-13052020.pdf?1589365383>, 11/06/2020).

¹⁹ “Report on the Nature of Multilateral Strategic Stability”, op. cit., p. 9.

²⁰ Ibid., pp. 2–3. Kina odbija da se posmatra u ovom trouglu, videti više u: Lora Saalman, “China’s detachment from the South Asian nuclear triangle”, SIPRI, 8 September 2020, <https://www.sipri.org/commentary/blog/2020/chinas-detachment-south-asian-nuclear-triangle>, 13/09/2020.

²¹ “Putin proposes 2020 summit with leaders of Russia, France, China, U.S. and UK”, *Reuters*, 23 January 2020, <https://www.reuters.com/article/us-israel-russia-netanyahu-putin-summit-idUSKBN1ZM1Y9>, 13/09/2020.

²² Preamble, “Treaty Between the United States of America and the Russian Federation on Measures for the Further Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms”, <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/140035.pdf>, 17/09/2020.

Ukoliko se svet formuliše u nove blokove – sa jedne strane NATO, a sa druge strane Rusiju i Kinu – onda bi Kina u novoj strateškoj arhitekturi igrala ulogu koju Francuska igra u NATO, zbog čega se može razumeti pozicija Rusije da ne utiče na Kinu da učestvuje u pregovorima.²³ Pored toga, budući da se kontrola naoružanja vidi kao sredstvo za upravljanje konfliktnim odnosima tj. odnosima između rivala, Rusija svakako ne želi da eventualnim insistiranjem da Kina postane deo pregovora o kontroli naoružanja izazove sumnju u prijateljske namere i naruši gotovo savezničke odnose sa Kinom. Zbog toga su u ovom momentu SAD te koje insistiraju na multilateralizaciji, koja za njih znači trilateralizaciju Ugovora Novi START kroz uključivanje Kine. Rusija je spremna da ga bezuslovno produži za narednih pet godina i nastavi sa bilateralnim pristupom, ne želi da se meša u napore SAD da dovedu Kinu za pregovarački sto i predlaže uključivanje svih nuklearnih zemalja, posebno Francuske i Ujedinjenog Kraljevstva.

Na kraju, koncept strateške stabilnosti nikada nije uključivao nuklearno razoružanje već samo upravljanje odnosima između dveju vodećih nuklearnih sila – SAD i SSSR/Rusije. Ipak, uvek sa jačanjem „nuklearne retorike” i sposobnosti jačali su i napori i pozivi za ispunjenjem obaveza iz Sporazuma o neširenju nuklearnog naoružanja i pokretani drugi mehanizmi koji bi unapredili dolaženje do cilja „nuklearne nule”. U sadašnje doba kao odgovor na razvijene programe i procese nuklearnih modernizacija svih država sa nuklearnim naoružanjem pokrenut je i proces potpune zabrane nuklearnog naoružanja kroz usvajanje na Generalnoj skupštini UN Ugovora o zabrani nuklearnog naoružanja od 2017. godine. Ovaj Ugovor su do septembra 2020. godine potpisale 84 zemlje, ratifikovalo 45, ali nijedna koja poseduje nuklearno oružje – uključujući i Kinu.²⁴ U nameri da kontroliše ovaj proces SAD su pokrenule sopstvenu inicijativu u vidu multinacionalnog dijaloga za nuklearno razoružanje – Stvaranje okruženja za nuklearno razoružanje (*Creating the Environment for Nuclear Disarmament* – CEND), iako postoji i UN Konferencija o razoružanju, ali je u blokadi.²⁵

---

²³ Ni Kina ni Francuska nisu želele da se nađu pod „nuklearnim kišobranom” supersila i obe su bile napadnute od strane najbližih suseda Japana odnosno Nemačke.

²⁴ “United Nations Treaty Collection, CHAPTER XXVI DISARMAMENT, 9. Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons New York”, 7 July 2017, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-9&chapter=26&clang=_en, 25/8/2020. Samo je šest evropskih država potpisalo i ratifikovalo ovaj Ugovor – Austrija, Malta, Irska, Vatikan, Kazahstan i San Marino (Lihtenštajn potpisao ali nije još ratifikovao).

²⁵ Thomas Countryman, “Why Nuclear Arms Control Matters Today”, The American Foreign Service Association, May 2020, <http://www.afsa.org/why-nuclear-arms-control-matters-today>, 15/09/2020.

Budući da je iz navedenog jasno da se proces kontrole strateškog naoružanja nalazi u krizi i da samim tim preči narušavanju strateške stabilnosti, stvarajući tako uslove za moguću novu kvantitativnu trku u nuklearnom naoružanju, neophodno je najpre sagledati sposobnosti i namere Kine, kako bi se dalje moglo zaključiti o izgledima za njeno uključivanje u kontrolu strateškog i nuklearnog naoružanja, što je kako se čini sada nezaobilazan činilac očuvanja strateške stabilnosti.

Kontradiktornosti kineske no-first use politike i održanja „malih ali delotvornih” nuklearnih snaga

Mogu li SAD i Kina biti u odnosu strateške stabilnosti?

Pitanje da li SAD treba da priznaju da se nalaze u odnosu strateške stabilnosti sa Kinom dugo je bilo predmet diskusije u SAD, pre svega u Obaminoj (Barack Obama) administraciji. Osnovni razlog je procena da priznanje tog odnosa znači da Kina može efektivno da odvrća SAD i da samim tim može da vodi slobodniju spoljnu, bezbednosnu i odbrambenu politiku, kao i da ulazi u domen odnosa pariteta iako ne striktno numeričkog poput Rusije. Međutim, ovakav ishod ne žele, pre svega, američki saveznici a kineski susedi poput Japana, Južne Koreje ili Vijetnama, jer bi to umanjilo sposobnosti SAD da ih zaštite. Bez američke prednosti u odnosu na Kinu, tj. uz postojanje odnosa strateške stabilnosti SAD i Kine, američki saveznici se plaše da može doći do takozvanog paradoksa stabilnost/nestabilnost. To znači da dok se ostvaruje stabilnost (izbegavanje nuklearnog rata) na generalnom, bilateralnom nivou između SAD i Kine, Kina može postati agresivnija na lokalnom regionalnom planu. Na primer, japanski ambasador Jukio Sato (Yukio Satoh) naveo je da japanska javnost može izgubiti poverenje u bezbednosne garancije SAD ukoliko strateško nuklearno naoružanje Kine i Rusije zajedno premaši brojčano isto takvo naoružanje SAD.²⁶ Japan je zahtevao i da se čak pojača značaj nuklearnog naoružanja u američkoj strategiji bezbednosti i odbrane zbog jačanja kineskih konvencionalnih sposobnosti i protivio se potpisivanju Ugovora o zabrani nuklearnog naoružanja.²⁷ Ipak, pored toga što podržava američku nuklearnu superiornost, Japan ne želi da dodatno stavlja

---

²⁶ Vince Manzo, *Nuclear Arms Control Without a Treaty? Risks and Options after New START*, CNA, Arlington, USA, 2019, pp. 107-108.

²⁷ Navedeno prema: Linton F. Brooks, "Perceptions of Sino-American Strategic Stability: A U.S. View", in: James L. Schoff and Li Bin (eds), *A Precarious Triangle: U.S. China Strategic Stability and Japan*, Carnegie Endowment for International Peace, November 2017, pp. 38-39.

„metu na čelo” pa je tako, na primer, odbio da razmesti dva američka *Aegis Ashore* sistema protivbalističke odbrane (navodno protiv raketa iz Severne Koreje) „zbog rastućih finansijskih troškova, nerešenih tehničkih pitanja i lokalne opozicije”.²⁸ Postoji i velika opozicija u Japanu u pogledu razmeštanja američkog taktičkog nuklearnog naoružanja na njegovoj teritoriji.²⁹

Prirodu i ulogu prednosti SAD u strateškom naoružanju Li Bin (Li Bin) vidi u tome da odvraća nuklearne napade, pobjedi u nuklearnom ratu i održi američku hegemoniju.³⁰ Ovaj autor navodi da se ogromna razlika u nuklearnim arsenalima SAD i Kine ne može objasniti samo kroz odvratanje, već da je glavni razlog tolike razlike u tome što SAD vode politiku baziranu pre svega na superiornosti tj. pobjedi u nuklearnom ratu i održavanju hegemonije, dok se Kina pre svega rukovodi samo politikom odvratanja i drugog udara zbog čega ima značajno manji nuklearni arsenal.³¹ Takođe, Pan Žencijang (Pan Zhenqiang) navodi da je američka strategija nuklearnog odvratanja u stvari stub moći koji podupire američku hegemoniju.³² Po ovom autoru osnovna razlika između kineskog i američkog pristupa nuklearnom oružju je u tome što Kina ne koristi nuklearno oružje za vođenje međunarodnih odnosa i unapređenje sopstvenih nacionalnih interesa za razliku od SAD koje svoje nuklearno oružje koriste da kontrolišu saveznike kroz takozvani nuklearni kišobran, sprečavajući ih da „stvore sopstveno nuklearno oružje i istovremeno stvarajući globalni bezbednosni sistem vođen SAD-om”.³³ U suštini, američka zaštita kineskih suseda pogoduje i Kini jer sprečava proliferaciju nuklearnog naoružanja (pre svega Japana) u Istočnoj Aziji, slično kao što ima ulogu prevencije širenja nuklearnog naoružanja u Evropi tako da, na primer, uključi i Nemačku. Takođe, i SAD i Rusija, za razliku od Kine, prema Li Binu, imaju strategije zasnovane na preemtivnoj upotrebi nuklearnog oružja zbog čega nikada ne mogu da odrede koliki im je nuklearni arsenal dovoljan a nuklearne snage moraju uvek biti u stanju pripravnosti.³⁴

²⁸ “Japan Suspends Aegis Ashore Deployment”, July/August 2020, <https://www.armscontrol.org/act/2020-07/news-briefs/japan-suspends-aegis-ashore-deployment>, 8/7/2020.

²⁹ “Trump envisions a three-way nuclear pact. China has other ideas”, 2 Jun 2020, <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/06/02/asia-pacific/us-donald-trump-nuclear-weapons-arms-control-china/>, 8/7/2020.

³⁰ Li Bin, “Differences between Chinese and U.S. Nuclear Thinking and Their Origins”, in: Li Bin, Tong Zhao (eds), *Understanding Chinese Nuclear Thinking*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, USA, 2016, p. 11.

³¹ Ibid.

³² Pan Zhenqiang, “China’s No First Use of Nuclear Weapons”, in: Li Bin, Tong Zhao (eds), *Understanding Chinese Nuclear Thinking*, op. cit., p. 57.

³³ Ibid., p. 62.

³⁴ Ibid., p. 63.

Pod ovakvim uticajima Obamina administracija odlučila je 2016. godine da ne prizna otvoreno odnos uzajamne ranjivosti i strateške stabilnosti sa Kinom i ne usvoji politiku da neće prva upotrebiti nuklearno naoružanje (u daljem tekstu, *no first use* politika). Ovakva politika nastavila se i pod administracijom Donalda Trampa, gde Bilingsli navodi da se SAD „ne mogu složiti sa situacijom gde se Kina naoružava i postiže neki vid strogog nuklearnog pariteta sa Sjedinjenim Državama i Rusijom, i onda nastavi da koristi ova nuklearna oružja za ucene i prisilu”.³⁵

Nasuprot tome, Kina navodi da su njene nuklearne sposobnosti ključno sredstvo očuvanja nacionalne bezbednosti i suvereniteta, ali i sredstvo održavanja međunarodne strateške stabilnosti.³⁶ Smisao u kome se ovde navodi strateška stabilnost odnosi se na izbegavanje nuklearnog sukoba kroz očuvanje globalne ravnoteže snaga i sprečavanje SAD da ostvare dominaciju Istočnom Azijom ugrožavajući na taj način bezbednost Kine. U tom smislu, njena nuklearna modernizacija i prikrivenost ovih programa i procesa neophodan su deo efektivnog odvrćanja u uslovima velikog dispariteta nuklearnih snaga. SAD tvrde upravo suprotno – da Kina ovim i ovakvim razvojem onemogućava održanje strateške stabilnosti između SAD i Rusije, budući da njena modernizacija i uvećanje nuklearnog naoružanja narušava deo jednačine koji se odnosi na odnos paritet/disparitet i onemogućava ostanak na postojećem nivou snaga predviđenim Novim START-om ili dalju redukciju. Jedan od razloga je i to što se SAD u svojoj odbrani, kao i odbrani saveznika na Istoku Azije, oslanja pretežno na strateške nuklearne snage, koje su u ovom momentu ograničene na 1550 bojevih glava i 700 razmeštenih strateških balističkih raketa, dok Rusija ima značajniji broj taktičkog nuklearnog naoružanja.³⁷

Trenutna prednost koju SAD ostvaruju u pogledu strateškog naoružanja izazivala je i izaziva strah kod Kine, posebno razmeštanje protivraketnog štita SAD duž njene

---

³⁵ “Press Briefing with Ambassador Marshall Billingslea, U.S. Special Presidential Envoy for Arms Control and Lt. Gen. Thomas Bussiere, Deputy Commander of the U.S. Strategic Command”, U.S. Department of State, 18 August 2020, <https://www.state.gov/press-briefing-with-ambassador-marshall-billingslea-u-s-special-presidential-envoy-for-arms-control-and-lt-gen-thomas-bussiere-deputy-commander-of-the-u-s-strategic-command/>, 20/09/2020.

³⁶ “China’s National Defense in the New Era”, III. Fulfilling the Missions and Tasks of China’s Armed Forces in the New Era, The State Council Information Office of the People’s Republic of China, July 2019, <https://www.andrewerickson.com/2019/07/full-text-of-defense-white-paper-chinas-national-defense-in-the-new-era-english-chinese-versions/>, 15/09/2020.

³⁷ “Nuclear Posture Review”, U.S. Department of Defense, February 2018, <https://media.defense.gov/2018/Feb/02/2001872886/-1/-1/1/2018-NUCLEAR-POSTURE-REVIEW-FINAL-REPORT.PDF>, 16/09/2020, p. 37.

istočne obale i aktivnosti NATO i SAD u Srednjoj Aziji. Bez obzira što Kina govori o održavanju „malih ali delotvornih“ nuklearnih snaga i navodi veliki disparitet u odnosu strateškog, pa i nuklearnog, naoružanja kao razlog da odbije Trampov predlog da se uključi u trilateralne pregovore o kontroli strateškog naoružanja i produžetku Novog START-a treba imati na umu da se u kineskoj Strategiji odbrane od 2019. godine navodi da „Kina teži da suzi jaz između svoje vojske i svetski vodećih vojski i nadoknadi nedostatke u vojnim sposobnostima u modernom ratovanju”.³⁸ Navodi se i da će „kineska nacionalna odbrana u novoj eri koračati napred svojim putem da izgradi jaku vojsku i nastojati da postigne veliki cilj razvoja snaga svetske klase na sveobuhvatan način”, što može da dovede u sumnju njene tvrdnje da neće ići u paritet i po pitanju nuklearnog naoružanja sa „vodećim državama” tj. SAD i Rusijom.³⁹

Kina, takođe, formira nuklearnu trijadu, što takođe daje razlog SAD-u da insistiraju na njenom uključivanju u pregovore o kontroli sveukupnog nuklearnog naoružanja (ako ne samo strateškog). Tokom 2017. godine vazdušne snage Kine dobile su i nuklearnu misiju i došlo je do razmeštanja bombardera sa nuklearnim naoružanjem.⁴⁰ Kina ima najaktivniji program razvoja balističkih raketa, modernizuje svoje interkontinentalne balističke rakete, uvećava njihov broj i unapređuje njihove sposobnosti – pre svega rukovođena potrebom da probije ili zaobiđe američku protivraketnu odbranu ali i da poveća mobilnost balističkih raketa kako bi imale veće šanse za „preživljavanje” – i razmešta novu flotu nuklearno naoružanih podmornica.⁴¹ Ipak, najveći broj njenih raketnih snaga čine rakete kratkog i srednjeg dometa. Cilj rukovodstva Kine je da se do 2050. godine razviju „oružane snage svetske klase u svakom pogledu”, što onda opet postavlja pitanje da li će Kina ići u paritet sa SAD i Rusijom i po pitanju strateškog nuklearnog naoružanja i kakve će to imati implikacije po stratešku stabilnost, pa i kontrolu strateškog naoružanja. Time je poverenje u kinesku politiku „malih ali delotvornih snaga” poljuljano posebno u uslovima netransparentnosti izgradnje takvih snaga „svetskog nivoa”, što dodatno izaziva zabrinutost suseda ali i dve najveće supersile,

---

³⁸ “China’s National Defense in the New Era”, V. Reasonable and Appropriate Defense Expenditure, op. cit.

³⁹ Ibid., Closing Remarks.

⁴⁰ Anthony H. Cordesman, Arleigh A. Burke, “Chinese Strategy, Military Forces, and Economics: The Metrics of Cooperation, Competition and/or Conflict”, Center for Strategic and International Studies, 18 September 2018, https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180919_China_Strategy_Metrics_Report.pdf?fbclid=IwAR32sNzbww8iwJHG4RP_91oQQDVdcraZx_22tMEbqka_Y_1J8TiPknmGxc, 25/07/2020, p. 79.

⁴¹ Ibid., p. 86.

ne toliko u pogledu trenutnih snaga već pre svega sveukupne kineske moći da proizvede dodatne snage koje bi bile na nivou SAD i Rusije. Zbog toga pitanje transparentnosti zaslužuje posebnu pažnju.

Problematika kineske (ne)transparentnosti povodom politike upotrebe nuklearnog naoružanja i nuklearnih sposobnosti

Sama reč transparentnost se u Kini vidi kao smišljen način SAD da podrije kineske sposobnosti i podrži američku suprematiju, te pojedini autori poput Lore Salman (Lora Saalman) predlažu da se ovaj termin uopšte i ne upotrebljava u odnosima SAD sa Kinom.⁴² Sveukupno, kineski pristup transparentnosti se može nazvati kontigentnom transparentnošću, jer Kina otkriva samo onoliko svojih sposobnosti koliko smatra da neće narušiti efektivno odvracanje.

Kontradiktornost kineske politike upotrebe nuklearnog naoružanja ogleda se u tome da, s jedne strane, Kina jasno izražava svoju *no first use* politiku, ali da, sa druge strane, isto tako jasno navodi da je spremna da upotrebi sva sredstva u odbrani teritorijalnog integriteta. U Strategiji nacionalne odbrane sažeta je prva namera:

Kina je uvek privržena politici da neće prva upotrebiti nuklearno naoružanje u bilo koje vreme i pod bilo kojim okolnostima, i neće upotrebiti ili pretiti upotrebom nuklearnog oružja protiv država koje ne poseduju nuklearno naoružanje ili zona slobodnih od nuklearnog naoružanja (...) Kina se ne angažuje u bilo kakvoj formi trke u nuklearnom naoružanju sa bilo kojom drugom državom i drži svoje nuklearne sposobnosti na minimalnom potrebnom nivou za nacionalnu bezbednost.⁴³

Štaviše, Peking predlaže potpisivanje globalnog sporazuma kojim bi se države sa nuklearnim naoružanjem obavezale da neće prve upotrebiti ovo oružje.⁴⁴ U istoj Strategiji navodi se i da Kina

(...) ima čvrstu rešenost i sposobnost da očuva nacionalni suverenitet i teritorijalni integritet i nikada neće dozvoliti nikome, bilo kojoj organizaciji ili političkoj partiji secesiju bilo kog dela svoje teritorije bilo kojim sredstvima u

---

⁴² Lora Saalman, "Placing a Renminbi Sign on Strategic Stability and Nuclear Reductions", in: Elbridge A. Colby, Michael S. Gerson (eds), *Strategic Stability: Contending Interpretations*, op. cit., pp. 345–346.

⁴³ "China's National Defense in the New Era", II. China's Defensive National Defense Policy in the New Era, op. cit.

⁴⁴ Fiona S. Cunningham and M. Taylor Fravel, "Assuring Assured Retaliation: China's Nuclear Posture and U.S.-China Strategic Stability", *International Security*, Vol. 40, No. 2, 2015, p. 46.

bilo koje vreme. Mi ne obećavamo da ćemo se odreći upotrebe sile i zadržavamo opciju preduzimanja svih potrebnih sredstava.⁴⁵

U „sva potrebna sredstva” svakako se može svrstati i nuklearno naoružanje što onda jasno u stvari govori o tome da u slučaju pretnje po teritorijalni integritet Kine ona može upotrebiti i nuklearno oružje, budući da ono nije izuzeto u ovakvoj formulaciji.

Povodom stalnog kineskog naglašavanja *no first use* politike Arbatov (Alexi Arbatov) upozorava da ono može imati suprotan efekat od željenog i da može ukazivati na to da Kina u stvari nešto krije, budući da je jedina od pet stalnih članica Saveta bezbednosti UN koja ne dostavlja zvanične podatke o svojim nuklearnim snagama i razvojnim programima. Arbatov navodi da su druge sile tolerisale ovo stanje u periodu kada su BDP, vojni budžet i nuklearne snage Kine bili umereni, ali da danas s obzirom na kineski ekonomski razvoj i programe modernizacije nuklearnog i konvencionalnog naoružanja velikog obima, miroljubive deklaracije o *no first use* politici imaju suprotan efekat, zato što će u velikoj meri biti interpretirane kao „pokušaji da se sakriju prave činjenice na terenu i zavaraju druge zemlje u lažan osećaj sigurnosti”.⁴⁶ Svesna ovakvih optužbi, Kina u svojoj Strategiji odbrane navodi da se 2007. godine pridružila Standardizovanom instrumentu za izveštavanje o vojnim troškovima UN i da podnosi redovne godišnje izveštaje, kao i da je samim tim kinesko izdvajanje za odbranu otvoreno i transparentno.⁴⁷

Pored kredibiliteta kineske *no first use* politike, SAD dovode u pitanje i kinesku politiku održavanja minimalnih sposobnosti neophodnih za odvrćanje. „Male ali delotvorne” sposobnosti su razlog zbog kojih Kina smatra da treba da bude samo delimično ili uopšte (ne)transparentna. Zbog toga što mora da zadrži kredibilnost i delotvornost minimalnih nuklearnih snaga za drugi udar, Kina mora da ima određeni stepen prikrivenosti nuklearnih snaga, smatra Žencijang.⁴⁸ Čuningem (Fiona S. Cunningham) zagovara tezu da je razumljivo i mudro što Kina ne pokazuje prave sposobnosti.⁴⁹ Kina u suštini smatra da, budući da ima manji nuklearni arsenal

---

⁴⁵ “China’s National Defense in the New Era”, II. China’s Defensive National Defense Policy in the New Era, op. cit.

⁴⁶ Alexi Arbatov, “Engaging China in Nuclear Arms Control”, Carnegie Endowment for International Peace, Moscow, 2014, <https://carnegie.ru/2014/10/09/engaging-china-in-nuclear-arms-control-pub-56886>, 09/07/2020.

⁴⁷ “China’s National Defense in the New Era”, V. Reasonable and Appropriate Defense Expenditure, op. cit.

⁴⁸ Pan Zhenqiang, “China’s No First Use of Nuclear Weapons”, in: Li Bin, Tong Zhao (eds), *Understanding Chinese Nuclear Thinking*, op. cit., p. 67.

⁴⁹ Navedeno prema: Fiona S. Cunningham and M. Taylor Fravel, “Assuring Assured Retaliation: China’s Nuclear Posture and U.S.-China Strategic Stability”, op. cit., p. 46.

od dve supersile, ona ne može da ima isti stepen transparentnosti, već odgovarajući svojim sposobnostima i doktrini, a u skladu sa načelom neumanjene bezbednosti za sve.⁵⁰ Zbog toga njen pristup transparentnosti i nazivamo kontigentnim. Na primer, kineska delegacija je 2008. i 2009. godine na Ženevskoj konferenciji, govoreći o načelima transparentnosti u naoružanju, navela da države treba da budu slobodne da izaberu vrstu mera transparentnosti u odnosu na okolnosti u kojima se nalaze, kao i da je „transparentnost u naoružanju samo forma mere izgradnje poverenja koja ne donosi nužno međunarodnu bezbednost”.⁵¹

Kada se govori o nuklearnim snagama Kine iako možda nema strateške ofanzivne kapacitete kao SAD i Rusija Kina ima značajan arsenal taktičkog naoružanja koji bi, da je Kina bila potpisnik, potpadao pod odredbe Ugovora o raketama srednjeg i malog dometa. Kina se često navodi i kao pravi razlog američkog napuštanja ovog ugovora.⁵² Kina nikada nije ni zvanično navela koliko nuklearnog naoružanja poseduje, već svoj nuklearni arsenal opisuje sintagmom „male ali delotvorne” (*lean but effective*), ili kao „minimalne za potrebe nacionalne bezbednosti”, što znači sposobne da zadaju drugi udar neprijatelju. Međutim, po nekim procenama to može biti oko 300, ali i preko 1000 nuklearnih bojnih glava, što onda izbija iz ruku argumentaciju o velikoj asimetriji snaga kao izgovoru za neučestvovanje u kontroli nuklearnog naoružanja.⁵³ Bilingsli je najbolje opisao američku dilemu po pitanju kineskog naoružanja tvrdnjom da Kina želi da svet veruje da ona ima samo nekoliko stotina nuklearnog naoružanja, a da je pravo pitanje u stvari zašto Kina nikada nije priznala koliko u stvari nuklearnog oružja ima danas i koliko još planira da napravi u budućnosti.⁵⁴ Ipak, ovde treba imati u vidu i navode pojedinih autora da značajno povećanje kineskog nuklearnog arsenala nije moguće da prođe neopaženo zbog tehničkih razloga, potrebe komande i kontrole, nišanjeja i vežbi, kao i nemogućnosti da se u toj meri sakriju nuklearni objekti i

---

⁵⁰ Wu Riqiang, “How China Practices and Thinks about Nuclear Transparency”, in: Li Bin, Tong Zhao (eds), *Understanding Chinese Nuclear Thinking*, op. cit., pp. 229–230.

⁵¹ Navedeno prema: *ibid.*, p. 230.

⁵² Alexey Arbatov, “Trilateral Nuclear Arms Control – A Russian Assessment”, in: Ulrich Kühn (ed.), *Trilateral Arms Control? Perspectives from Washington, Moscow, and Beijing*, Research Report #002, 03/2020, Institute for Peace Research and Security Policy, University of Hamburg, Hamburg, p. 55.

⁵³ Procena data prema: Alexi Arbatov, “Engaging China in Nuclear Arms Control”, op. cit.

⁵⁴ “Press Briefing with Ambassador Marshall Billingslea, U.S. Special Presidential Envoy for Arms Control and Lt. Gen. Thomas Bussiere, Deputy Commander of the U.S. Strategic Command”, op. cit.

nabavke.⁵⁵ Zbog toga američke optužbe po pitanju stvarnih kineskih sposobnosti možda deluju preuveličano.

Kao što Kina veruje da SAD teže globalnoj hegemoniji koja bi se održavala i pomoću sporazuma o kontroli naoružanja i generalno međunarodnih institucija, tako SAD veruju da Kina svojom vojnom i nuklearnom modernizacijom teži da ostvari regionalnu hegemoniju i globalni uticaj.⁵⁶ To se ne odnosi samo na kopneni, pomorski i vazdušni domen već i na domen svemira. U svedočenju pred Potkomitetom za strateške snage američkog Kongresa, general Rejmond (John Raymond) izjavio je da SAD ne mogu više da smatraju svoju superiornost u svemiru kao datu, već da moraju da se bore za održavanje te superiornosti budući da Kina i Rusija nastavljaju da izgrađuju i modernizuju svemirske sposobnosti i otklone prednosti koje SAD i njihovi saveznici danas imaju u tom domenu.⁵⁷ Kina, međutim, objašnjava da unapređuje svoj nuklearni arsenal i postavku kako bi osigurala delotvornost starteškog odvrćanja u uslovima unapređenja ruskih i američkih nuklearnih snaga, preciznog udara i protivrakete odbrane.⁵⁸ Kineske snage mogu da rastu i unapređuju se u uslovima numeričkog rasta američkih i ruskih nuklearnih snaga i u uslovima poboljšanja kvaliteta njihovog nuklearnog, ali i konvencionalnog naoružanja (veća preciznost, brzina, pokretljivost, manje kolateralne štete za civile), kao i geografskog razmeštanja.⁵⁹

Pitanje transparentnosti je i jedno od pitanja gde se pravi razlika između ruskog i kineskog pristupa odbrambenim pitanjima. Komandat Strateške komande SAD admiral Ričards (Charles Richard) opisao je ovu razliku na sledeći način: „Rusija će vam reći tačno šta radi, ali Kina neće”.⁶⁰ Imajući u vidu ovako smišljenu kinesku

---

⁵⁵ Videti u: Anthony H. Cordesman, “China and the New Strategic Nuclear Arms Race: The Forces Driving the Creation of New Chinese Nuclear Delivery Systems, Nuclear Weapons, and Strategy”, Final Review Edition: 14 November 2018, Center for Strategic and International Studies, p. 16.

⁵⁶ Thomas G. DiNanno, Delegation of the United States of America General Debate Statement, 2019 UN General Assembly First Committee, 10 October 2019, <https://www.state.gov/u-s-general-debate-statement/>, 11/08/2020.

⁵⁷ General John Raymond, Commander, United States Space Command, Subcommittee on Strategic Forces Hearing: “Strategic Forces Posture Hearing”, 27 February 2020, <https://armedservices.house.gov/hearings?ID=405B79E0-8FE5-4D5E-892E-20CEFE5AE2A4>, 21/7/2020.

⁵⁸ Vince Manzo, *Nuclear Arms Control Without a Treaty? Risks and Options after New START*, op. cit., p. 100.

⁵⁹ Tong Zhao, “China in a World with no US-Russia Treaty-Based Arms Control”, in: Vince Manzo, *Nuclear Arms Control Without a Treaty? Risks and Options after New START*, CNA, 2019, p. 122.

⁶⁰ Admiral Charles Richard, Commander, United States Strategic Command, Subcommittee on Strategic Forces Hearing: “Strategic Forces Posture Hearing”, 27 February 2020, <https://armedservices.house.gov/hearings?ID=405B79E0-8FE5-4D5E-892E-20CEFE5AE2A4>, 21/07/2020.

politiku, gde je kontigentna transparentnost deo odbrambene strategije, postavlja se pitanje koje su mogućnosti kineskog učešća u kontroli strateškog naoružanja.

Preduslovi i mogućnosti kineskog učešća u kontroli strateškog naoružanja

Mada su odustale od priznanja odnosa strateške stabilnosti sa Kinom, SAD su pod Trampovom administracijom uslovile produžetak Novog START-a uključivanjem Kine u pregovore o kontroli strateškog naoružanja. Trampova administracija je od početka jasno naglašavala da je jedini način da se nastavi kontrola strateškog naoružanja nakon februara 2021. godine, kada ističe Novi START, uključivanje Kine u trilateralne pregovore. SAD se posebno pozivaju na član VI Sporazuma o neširenju nuklearnog naoružanja po kome su nuklearne sile dužne da u dobroj veri učestvuju u pregovorima kojima se obustavlja trka u nuklearnom naoružanju i preduzimaju mere ka nuklearnom razoružanju. Budući da ni SAD ni Rusija više nisu spremne da na bilateralnoj osnovi ograničavaju strateške ofanzivne kapacitete dok se treće države dodatno naoružavaju strateškim naoružanjem, SAD su insistirale na uključivanju Kine, obuhvatu svih nuklearnih bojnih glava (najbolnije američke tačke – ruskog taktičkog naoružanja – kao i naoružanja u rezervi) i uspostavljanju jačeg verifikacionog mehanizma.⁶¹ Jedan od načina da SAD utiču na Rusiju i Kinu da pregovaraju i o taktičkom naoružanju je i sadašnje stvaranje i razmeštanje novih raketa srednjeg i malog dometa (SAD teže da razmeste bar njih 2000 kako bi se u tome izjednačile sa Rusijom i Kinom), a koje su bile obuhvaćene napuštenim Ugovorom o raketama srednjeg i malog dometa.⁶² SAD sprovode svoju dobro poznatu strategiju „mir kroz snagu”. To pre može izazvati promenu razmeštaja vojnih snaga i trku u naoružanju, nego što će Rusiju i Kinu naterati na pregovore pod američkim uslovima. Rusija, sa druge strane, predlaže bezuslovni produžetak Novog START-a i ne želi da utiče na Kinu

---

⁶¹ Maršal Bilingsli je kao glavni Trampov pregovarač za pitanja produžetka Novog START-a izjavio da se Ugovor može produžiti samo ako se poprave nedostaci (po njemu pre svega u oblasti verifikacije) i ako se uključe sve bojeve glave, i to na način koji omogućava kasnije uključivanje Kine. Navedeno prema: Kingston Reif and Shannon Bugos, “U.S. Shifts Arms Control Strategy with Russia”, U.S.-Russian Nuclear Arms Control Watch, 17 September 2020, <https://www.armscontrol.org/blog/2020-09/us-russian-nuclear-arms-control-watch, 17/09/2020>.

⁶² Ovaj postupak nalikuje na američko razmeštanje *Pershing*-a u Evropi kako bi se Rusi naterali na potpisivanje Ugovora INF (“Press Briefing with Ambassador Marshall Billingslea, U.S. Special Presidential Envoy for Arms Control and Lt. Gen. Thomas Bussiere, Deputy Commander of the U.S. Strategic Command”, op. cit).

da dođe za pregovarački sto. Budući da se sporazumi o kontroli strateškog naoružanja obično sklapaju između potencijalnih protivnika Rusija nije želela da pritiskom na Kinu da učestvuje u ovim pregovorima stvori sliku eventualnog rivalstva u uslovima postojanja stabilne saradnje dve zemlje. Takođe, razlozi da Rusija ne teži u toj meri uključivanju Kine su i moguća težnja da zadrži paritet sa SAD na bilateralnom nivou ali i namerno isključivanje Kine iz pregovora dok se u njih ne uključe i Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo čuvajući je tako i dalje kao kartu za dalju multilateralizaciju, a ne samo trilateralizaciju, pregovora o kontroli strateškog naoružanja. Pored toga, Kina i Rusija od 1994. godine imaju dogovor o ne nišanjenju strateškim ofanzivnim naoružanjem, kao i da neće prve upotrebiti nuklearno oružje.

Pod uticajem izborne kampanje i velikog pritiska ekspertskih organizacija i javnog mnjenja, kao i sa odlaskom savetnika za nacionalnu bezbednost Boltona (John Bolton) koji je bio jedan od glavnih zagovornika neprodužetka Novog START-a, stav Trampove administracije je sredinom 2020. godine omekšao tako da za produžetak ovog Ugovora ne zahteva više uključivanje Kine, već pre svega postizanje zajedničkog stava sa Rusijom a onda tek zajednički nastup ka budućem uključivanju Kine.⁶³ To znači da neki budući ugovor o kontroli strateškog naoružanja ne bi bio zasnovan na ekskluzivnom odnosu SAD–Rusija, već bi bio otvorenog tipa i omogućio pristupanje Kine (trilateralni ugovor), što je važno za SAD, ali i ostalih poput Francuske i Ujedinjenog Kraljevstva, na čemu insistira Rusija u ovom slučaju. U tom smislu bi SAD i Rusija bili predvodnici u multilateralizaciji kontrole strateškog naoružanja tako što bi osmislili i postavili okvir buduće kontrole kojem bi se mogli priključiti i ostali (stvorili bi „arhitekturu kontrole svog nuklearnog naoružanja”, Bilingsli).⁶⁴ Ovde ćemo samo napomenuti bez detaljnijeg ulaženja u problematiku da Bilingsli govori o novoj arhitekturi kontrole svog *nuklearnog* naoružanja a ne strateškog ofanzivnog naoružanja što je predmet koji reguliše sadašnji Novi START a što je od posebnog značaja za Rusiju jer bi izostavilo jednu od najbolnijih tačaka za nju – američki Brzi globalni udar a uključilo ruske taktičke nuklearne snage. To znači da interkontinentalne balističke rakete koje bi bile naoružane konvencionalnim naoružanjem u tom slučaju ne bi bile obuhvaćene, što je sada slučaj sa postojećim Ugovorom.⁶⁵

---

⁶³ Ibid.

⁶⁴ “Press Briefing with Ambassador Marshall Billingslea, U.S. Special Presidential Envoy for Arms Control and Lt. Gen. Thomas Bussiere, Deputy Commander of the U.S. Strategic Command”, op. cit.

⁶⁵ Više o debatama i stavovima Rusije i SAD o produžetku Novog START-a videti u: Марина Т. Костић „Дебате поводом будућности ‘Новог START уговора’: може ли свет избећи нову трку у стратешком наоружању?”, у: Зоран Јефтић и Ненад Стекић (урс),

Факултет безбедности Универзитета у Београду и Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2020, стр. 218–239.

Kao što je već napomenuto Kina ima generalno negativan stav prema kontroli naoružanja na način na koji je to rešeno između SAD i Rusije. U Strategiji nacionalne odbrane Kine navodi se da su napori ka međunarodnoj kontroli naoružanja i razoružanju nazadovali uz rastuće signale trke u naoružanju, kao i da neširenje oružja za masovo uništenje ostaje „problematično”, zato što je „(m)eđunarodni režim neširenja (...) kompromitovan pragmatizmom i duplim standardima, i time se suočava sa novim izazovima”.⁶⁶ Iz navedenog je vidljivo da se jedna i druga strana uzajamno optužuju za kršenje Ugovora o neširenju nuklearnog naoružanja. Kina optužuje SAD i Rusiju da su kao najveće posednice nuklearnog naoružanja dužne da prvo one redukuju svoje nuklearne snage pre nego što pozovu druge u pregovore o smanjenju nuklearnog naoružanja, a SAD Kinu da odbija da u dobroj veri učestvuje u pregovorima o kontroli nuklearnog naoružanja. Time obe strane žele da pred Preglednu konferenciju Sporazum o neširenju nuklearnog naoružanja, planiranu za početak 2021. godine, svale krivicu jedna na drugu za eventualno neprodužavanje Novog START-a. Ipak, američki stav povodom uključivanja Kine u trilateralne pregovore o kontroli naoružanja prestao je da bude uslov za produžetak Novog START-a, već bi se ona kasnije uključila u neki novi okvir ili arhitekturu, dok je u ovom momentu navažniji cilj SAD da ubede Kinu u dobrobiti kontrole naoružanja uopšte.⁶⁷ Bilingsli navodi neke od ovih dobrobiti: Kina bi time doprinela otklanjanju sumnje po pitanju svojih sposobnosti i namera, bila bi viđena kao velika sila (i to ona koja se odgovorno ponaša), i uspostavila bi sličan aranžman kao što postoji između SAD i Rusije koji predviđa „vruće linije”, centre za smanjenje nuklearnog rizika, transparentnost i mere izgradnje poverenja između dve armije.⁶⁸ U suštini, kada država ima sposobnost drugog udara i pri tom značajno širi svoj geopolitički obuhvat, uz sve veću kompetitivnost sa jednom od supersila (američki izvori bi rekli uz pokušaje ostvarivanja globalne ili regionalne hegemonije) i željom za promenom svetskog poretka, neminovno je predmet pokušaja obuzdavanja i uzajamne kontrole i smanjenja nuklearne opasnosti i naoružanja od strane još uvek vodeće svetske sile.⁶⁹ Koja je međutim pozicija Kine i koji su preduslovi njenog uključivanja u pregovore o kontroli strateškog naoružanja?

---

⁶⁶ “China’s National Defense in the New Era”, I. International Security Situation, op. cit.

⁶⁷ Admiral Charles Richard, Commander, United States Strategic Command, Subcommittee on Strategic Forces Hearing: “Strategic Forces Posture Hearing”, op. cit.

⁶⁸ “Press Briefing with Ambassador Marshall Billingslea, U.S. Special Presidential Envoy for Arms Control And Lt. Gen. Thomas Bussiere, Deputy Commander of the U.S. Strategic Command”, op. cit.

⁶⁹ Za američki pristup kineskoj koncepciji svetskog poretka videti: Nadège Rolland, *China’s vision for a new world order*, The National Bureau of Asian Research, NBR Special Report #83, January

Neki od preduslova za kinesko učestvovanje u pregovorima o kontroli strateškog naoružanja su: 1) kvantitativno smanjenje broja strateškog naoružanja dve supersile do nivoa koji ima Kina;⁷⁰ 2) umanjene uloge koju nuklearno oružje ima u vojnim i bezbednosnim strategijama (jedina uloga koju ono treba da ima je u odvracanju nuklearnog napada); 3) umanjene uloge nuklearnog naoružanja kao statusnog simbola supersile ili velike sile; 4) postizanje međunarodnog sporazuma (a ne trilateralog) o ograničavanju upotrebe nuklearnog naoružanja posebno obavezivanje na *no first use* politiku, što bi olakšalo dolaženje do nuklearnog razoružanja.

Što se tiče prve tačke, i pored toga što prihvataju odnos uzajamno osiguranog uništenja ili strateške stabilnosti sa Rusijom, SAD teže da održe disparitetan odnos snaga sa drugima. Metju Kronig navodi da i danas američki zvaničnici i eksperti navode da je neophodno zadržati brojčanu superiornost nad Kinom i daje primere izjava Hilari Klinton (Hillary Clinton), tadašnjeg državnog sekretara SAD, kao i američkog predsednika Donalda Trampa. Klinton je 2010. godine izjavila „bićemo jači nego iko u svetu kao što smo uvek i bili sa višestruko više nuklearnog oružja nego što je potrebno“, dok je Tramp izjavio „ako će države da poseduju nuklearke, mi ćemo ih imati najviše“.⁷¹ Time i demokratska i republikanska administracija SAD nastoje da pokažu da je bolje ući u pregovore sa SAD o kontroli strateškog naoružanja pod njihovim uslovima, nego ići u trku u naoružanju u kojoj će SAD sigurno da pobede. Sa druge strane, stalno kinesko potenciranje američke prednosti služi i kao argument Kine da ne učestvuje u kontroli i ograničavanju svog „malog ali delotvornog“ nuklearnog arsenala, koji se međutim uvećava. Na primer,

---

2020. Takođe, direktor FBI Kristofer Vrej (Christopher A. Wray) je u julu 2020. izjavio da Kina radi na tome da postane jedina svetska supersila „i to po svaku cenu“ („Direktor FBI: Kina najveća dugoročna pretnja za budućnost SAD“, *N1*, 8. jul 2020, <http://rs.n1info.com/Svet/a617554/Direktor-FBI-Kina-najveca-dugorocna-pretnja-za-buducnost-SAD.html>, 08/07/2020).

⁷⁰ Generalni direktor Sektora za kontrolu naoružanja MSP-a Kine Fu Kong izjavio je: „(u)veravam vas da će, ako SAD kažu da su spremne da smanje nuklearni arsenal na kineski nivo, Kina rado učestvovati već sledećeg dana (...) Ali u stvari, znamo da se to neće dogoditi“ („Kina pristaje na pregovore sa Rusijom i SAD ako prihvate nuklearni paritet“, *N1*, 8. jul 2020, <http://rs.n1info.com/Svet/a617620/Kina-pristaje-na-pregovore-sa-Rusijom-i-SAD-ako-prihvate-nuklearni-paritet.html>, 08/07/2020). Fu Kong je posle objavljene fotografije Maršala Bilingslija sa pregovora u Beču oko produžetka Novog START-a na kojoj se vide kineske zastavice i prazna mesta izjavio: „(k)akva čudna scena (...) Srećno sa produžetkom Novog START-a! Pitam se koliko NISKO možete da idete?“ (Kingston Reif and Shannon Bugos, “No Progress Toward Extending New START”, *July/August 2020*, <https://www.armstrongcontrol.org/act/2020-07/news/progress-toward-extending-new-start>, 09/07/2020).

⁷¹ Navedeno prema: Matthew Kroenig, *The Logic of American Nuclear Strategy: Why Strategic Superiority Matters*, Oxford University Press, New York, 2018, p. 2.

generalni direktor Sektora za kontrolu naoružanja i razoružanje kineskog Ministarstva spoljnih poslova Fu Kong (Fu Cong) navodi da ukoliko su SAD spremne da smanje broj nuklearnog naoružanja na kineski nivo, Kina bi već sledećeg dana učestvovala u pregovorima, ali da SAD to neće učiniti i da je Kina spremna da razgovara o svim pitanjima strateške stabilnosti i smanjenja nuklearnog rizika u okviru formata P5 (stalne članice Saveta bezbednosti UN).⁷² Inače, procene su da „kineski nivo” po pitanju strateškog naoružanja kako to predviđa Novi START čine 50–75 lansera i 75–100 interkontinentalnih balističkih raketa.⁷³

Sadašnje napore predsednika Trampa da se Kina uključi u pregovore o strateškoj kontroli naoružanja, a povodom isticanja Novog START-a, kineska strana smatra neozbiljnim i smišljenim sa ciljem da SAD pronađu izgovor za neprodužetak ugovora kao i ograničenja samo kineskih sposobnosti uz jačanje američke prednosti, a ne dovođenja na jednak nivo snaga.⁷⁴ Kina smatra da dve najveće nuklearne sile snose posebnu i primarnu odgovornost za nuklearno razoružanje, odnosno prvo one moraju drastično da smanje nuklearne arsenale kako bi omogućile da im se kasnije pridruže i druge države u formi multilateralnih pregovora. U uslovima kada ne bi više postojalo sporazuma između SAD i Rusije o smanjenju i ograničenju strateškog naoružanja i kada bi one zadržale ofanzivno razmeštanje nuklearnih snaga, Kina bi svakako imala opravdanje da uvećava svoje nuklearne kapacitete, iako bi to radila pod izgovorom jačanja odbrambenih kapaciteta tj. sposobnosti odmazde ili drugog udara. Ipak, treba imati u vidu američki predlog da se razgovara o svim nuklearnim bojevim glavama, jer tu onda ne važi argument Kine o velikoj disproporciji u sposobnostima. Na primer, Tong Žao (Tong Zhao) smatra da po pitanju raketa srednjeg i malog dometa Kina ima prednost u kopnenim sistemima, dok SAD imaju prednost u vazдушnim, ali da sveukupno Kina, Rusija i SAD imaju približan broj lansera ovog tipa, zbog čega bi na jednakoj osnovi mogli biti deo trilateralne kontrole naoružanja.⁷⁵ Međutim, šta ukoliko bi SAD i Rusija zaista spustile nivo nuklearnog naoružanja na kineski nivo, a ona ipak ne bi želela da učestvuje u pregovorima o kontroli strateškog naoružanja ili razoružanju?

---

⁷² Kingston Reif and Shannon Bugos, “U.S.-Russian Arms Control Working Groups Meet”, U.S.-Russian Nuclear Arms Control Watch, 5 August 2020, <https://www.armscontrol.org/blog/2020-08/us-russian-nuclear-arms-control-watch>, 10/08/2020.

⁷³ Anthony H. Cordesman, Arleigh A. Burke, “Chinese Strategy, Military Forces, and Economics: The Metrics of Cooperation, Competition and/or Conflict”, op. cit., p. 117.

⁷⁴ Tong Zhao, “Opportunities for Nuclear Arms Control Engagement With China”, January/February 2020, <https://www.armscontrol.org/act/2020-01/features/opportunities-nuclear-arms-control-engagement-china>, 12/06/2020.

⁷⁵ Ibid.

U pogledu položaja nuklearnog naoružanja u strategijama bezbednosti i odbrane, u Strategiji nacionalne odbrane Kina opisuje strateško okruženje kao izuzetno kompetitivno, pri čemu SAD vode unilateralnu politiku i intenzifikuju trku u naoružanju podrivajući tako globalnu stratešku stabilnost, NATO nastavlja širenje i razmeštanje vojnih snaga u Centralnoj i Istočnoj Evropi, Rusija jača nuklearne i nenuklearne sposobnosti i teži da očuva strateški prostor i interese, dok Evropska unija ubrzava svoju bezbednosnu i odbrambenu integraciju kako bi postala nezavisniji bezbednosni akter.⁷⁶ Budući da percipira strateško okruženje kao izuzetno kompetitivno i konfliktno, vidljivo je da nije ispunjen drugi preduslov za kinesko učešće u kontroli strateškog naoružanja, već da je strateško okruženje takvo da podstiče njeno dodatno naoružavanje i zaoštavanje odnosa, kao i jačanje uloge nuklearnog naoružanja u strategijama bezbednosti i odbrane. Stoga Kina, pre nego što razmatra učešće u kontroli naoružanja, nastoji da zadrži korak u vojnoj modernizaciji i stvori kapacitete koji će joj omogućiti efektivnu odbranu. Ukoliko imamo u vidu prvi, teorijski deo rada, jasno je da se proces modernizacije nuklearnog naoružanja najbolje ostvaruje upravo u uslovima zajedničkog pregovaranja o kontroli naoružanja, ako se želi ostvariti stabilnost i izbeći trka u naoružanju. Ovde ćemo ipak pomenuti i jedno suprotno, interesantno zapažanje koje daje Kordsmen (Anthony H. Cordesman) o tome zašto Kina ne želi da učestvuje u pregovorima o kontroli stateškog naoružanja i zašto je umesto uvećavanja kapaciteta u uslovima rastućih tenzija SAD i Rusije za nju u stvari bolje da zadrži manje snage. Kordsmen navodi da je Kina sigurno svesna da u slučaju velikog nuklearnog sukoba između SAD i Rusije ona ostaje najveća nuklearna sila, što joj daje snažan podsticaj da ostane po strani bilo koje nuklearne razmene SAD i Rusije, ali i da ne širi nuklearni arsenal do mere u kojoj bi bilateralno takmičenje SAD i Rusije moglo prerasti u trilateralno i gde bi ona onda morala da bude deo kontrole nuklearnog naoružanja.⁷⁷

U pogledu statusa velike sile, ako se posedovanje nuklearnog naoružanja vezuje za takav status onda Kina razdvajanjem ova dva pojma želi da izbegne ono za šta je SAD optužuju, a to je odgovornost za očuvanje strateške stabilnosti i nuklearne neproliferacije. Američki izaslanik za pregovore oko produžetka Novog START-a Bilingsli je, na primer, 9. juna 2020. godine pozivajući Kinu da učestvuje u pregovorima izjavio: „(p)ostizanje statusa velike sile zahteva ponašanje u skladu sa

---

⁷⁶ “China’s National Defense in the New Era”, I. International Security Situation, op. cit.

⁷⁷ Anthony H. Cordesman, “China and the New Strategic Nuclear Arms Race: The Forces Driving the Creation of New Chinese Nuclear Delivery Systems, Nuclear Weapons, and Strategy”, op. cit., p. 49.

odgovornošću velike sile. Nema više Velikog zida tajnovitosti nad njenom izgradnjom nuklearnog naoružanja”.⁷⁸

Što se tiče postizanja međunarodnog sporazuma o ograničavanju upotrebe nuklearnog naoružanja posebno obavezivanja da neće prve upotrebiti nuklearno oružje, u potencijalnom kineskom scenariju kada bi sve nuklearne države i postigle ovakav multilateralni sporazum, to bi se zadržalo na preuzimanju političkih obaveza, ali ne i stvarnoj kontroli naoružanja i kretanju ka razoružanju. Jer nijedno razoružanje, u čijem pravcu je usvajanje politike *no first use* potrebno, ne može se sprovesti bez postupka verifikacije. I tu leži još jedna kontradiktornost kineske politike o nuklearnom naoružanju i potencijalnom učešću u kontroli naoružanja. Pored toga, ukoliko bi se započeli razgovori o načelima primene nuklearnog naoružanja tj. obavezivanja na *no first use* politiku, to bi takođe dovelo Kinu u poziciju da mora da pregovara budući da konstantno ističe važnost ovog načela. Naravno, za Kinu bi to bilo prihvatljivo jedino u širem multilateralnom formatu, a ne trilateralnim pregovorima kako to SAD predlažu. Sa druge strane, kao argument za pre svega trilateralnu kontrolu strateškog naoružanja Bilingsli navodi da izgradnja nuklearnih kapaciteta Kine u ovom momentu predstavlja „mnogo veću pretnju nego nuklearni arsenali Ujedinjenog Kraljevstva i Francuske”.⁷⁹ Ovakva argumentacija američkog pregovarača potkrepljena je i sličnim navodima teoretičara poput Arbatova. On navodi da je Kina jedina zemlja koja ima ekonomsku i tehničku sposobnost da sprovede takvu nadogradnju i modernizaciju nuklearnog programa, tako da za 10 do 15 godina dostigne SAD i Rusiju. Arbatov navodi

Zbog toga je neophodno uračunati kineske nuklearne snage i razvojne programe kada se pregovara bilo koji sporazum o ograničenju strateškog naoružanja između SAD i Rusije koji bi mogao da sledi (...) Novi START. Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo su dugačiji; njihove nuklearne snage su smanjene, oni su prilično transparentni i predvidljivi, i nemaju sposobnosti ili namere da brzo uvećaju svoje nuklearne snage u budućnosti.⁸⁰

Pored dogovora oko *no first use* politike, podsticaj za Kinu da učestvuje o pregovorima o strateškom naoružanju bi svakako bilo pregovaranje o strateškim odbrambenim sistemima, ali je malo verovatno da će SAD pristati da pregovaraju o tome. Za sada, kineska pozicija prema kontroli nuklearnog naoružanja ostaje da

---

⁷⁸ Kingston Reif and Shannon Bugos, “No Progress Toward Extending New START”, July/August 2020, <https://www.armscontrol.org/act/2020-07/news/progress-toward-extending-new-start>, 09/07/2020.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Alexi Arbatov, “Engaging China in Nuclear Arms Control”, op. cit.

SAD i Rusija treba da bilateralnim dogovorima vode i imaju primarnu ulogu u faznom procesu smanjivanja nuklearnog naoružanja i sve do nivoa koji imaju ostale nuklearne sile, koje bi onda i same bile ohrabrene da učestvuju u daljem procesu smanjenja sve do konačnog nuklearnog razoružanja. U kineskoj viziji konačan cilj je zabrana nuklearnog naoružanja, ali je Kina bila jedna od zemalja koja je bojkotovala pregovore i nije potpisnik Ugovora o zabrani nuklearnog naoružanja od 2017. godine, mada je konstantno pozivala na postizanje pravno obavezujućeg sporazuma kojim bi se zabranilo nuklearno oružje, niti je ratifikovala Ugovor o sveobuhvatnoj zabrani nuklearnih proba.⁸¹

Na kraju, može se zaključiti da nepostojanje namere SAD i Rusije da dalje redukuju strateške snage i umanje ulogu nuklearnog naoružanja u svojim odbrambenim strategijama, nepostojanje saglasnosti oko toga ko sve treba da bude uključen u buduće pregovore o kontroli naoružanja i kinesko generalno nepoverenje u transparentnost i delotvornost kontrole naoružanja utiču na to da Kina i u narednom periodu ostane van bilo kog vida kontrole strateškog i drugog nuklearnog naoružanja. Sa druge strane, konstantno kinesko odbijanje da učestvuje u pregovorima o kontroli strateškog naoružanja može izazvati sumnje u pogledu njenih namera i sposobnosti i voditi daljem zaoštavanju odnosa u Istočnoj Aziji i na Pacifiku. Pregovarajući o svim nuklearnim bojevima glavama kako SAD to predlažu stvorila bi se osnova pariteta i izbio iz ruku kineski argument o velikom jazu u strateškim sposobnostima kao razlogu za neučestvovanje u pregovorima. Međutim, ako se ima u vidu ruski stav da neće pregovarati o svom taktičkom naoružanju već da treba da se uspostavi moratorijum na njegovo razmeštanje u Evropi, kao i kineski stav prema transparentnosti, a samim tim i verifikaciji, teško da bi se ovakav sporazum mogao postići.

Zaključak

Iz pregleda kineskih sposobnosti i politike, kao i preduslova kineskog učešća u kontroli strateškog naoružanja, može se zaključiti da Kina neće učestvovati u bilo

---

⁸¹ Načelno, Kina se zalaže za potpunu zabranu i uništenje nuklearnog oružja, ograničava rast svog nuklearnog arsenala, ne učestvuje u trci u nuklearnom naoružanju, neće prva upotrebiti nuklearno naoružanje u bilo koje vreme i pod bilo kojim okolnostima, i zalaže se za postizanje multilateralnog sporazuma o ne prvoj upotrebi nuklearnog naoružanja, ne razmešta nuklearno naoružanje van svoje teritorije ("China's Endeavors for Arms Control, Disarmament and Non-Proliferation", III. Participating in and Promoting International Arms Control and Disarmament Process", [http://en.people.cn/whitepaper/arms/arms\(3\).html](http://en.people.cn/whitepaper/arms/arms(3).html), 09/07/2020).

kakvim pregovorima o nuklearnom naoružanju, posebno ne trilateralnim, dokle god postoji ogromna kvantitativna razlika u nuklearnom naoružanju u odnosu na SAD i Rusiju, snažno isticanje nuklearnog naoružanja u odbrambenim i bezbednosnim strategijama i vezivanje ovog naoružanja za status velike sile. Budući da SAD i Rusija teže da zadrže postojeći odnos snaga između sebe i prema trećim državama, jasno je da Kina ili uopšte neće postati deo sporazuma o kontroli strateškog naoružanja sa Rusijom i SAD ili će stvoriti neku svoju agendu i okvire sporazuma, koji će se zadržati na političkim obavezama *no first use* politike, bez jasnih i čvrstih mehanizama transparentnosti i verifikacije.

Budući da SAD i Rusija mogu dalje smanjivati strateške snage samo u uslovima kada bi sposobnosti ostalih država ostale na postojećem nivou, povećanje kineskog nuklearnog arsenala, a da ona nije deo sporazuma sa SAD i Rusijom, vodiće do prestanka važenja Novog START-a i moguće čak ponovnog kvantitativnog povećanja nuklearnog naoružanja SAD i Rusije kako bi se održao postojeći odnos snaga. Ukoliko bi se kineski nuklearni arsenal povećavao, dve supersile bi povećale svoje strateške i taktičke kapacitete kako bi održale postojeću razmeru. Kina bi, međutim, mogla da umanjí tenzije prema njenom programu modernizacije ukoliko bi bila posvećena većoj transparentnosti snaga, ali budući da sama logika njene upotrebe snaga povlači za sobom određeni stepen tajnovitosti kako bi se održala efektivnost minimalnih snaga za drugi udar malo je verovatno da će Kina značajno promeniti odnos prema ovom pitanju. Samim tim, jedan od zaključaka koji bi se ovom prilikom mogao izvesti je i da one države koje baziraju nuklearnu politiku na osiguranju drugog udara – poput Ujedinjenog Kraljevstva, Francuske i Kine – nisu sklone da uđu u sporazume o kontroli naoružanja poput Novog START-a koji imaju jače verifikacione mehanizme, dok su države sa najvećim nuklearnim arsenalom, i bez *no first use* politike to učinile, upravo iz razloga sprečavanja podsticaja za prvi udar.

Danas je malo je verovatno da će se uspostaviti potpuni paritet među državama sa nuklearnim naoružanjem, već će se stabilnost nastaviti kroz održavanje pariteta između SAD i Rusije i dispariteta ove dve sile u odnosu na druge. U skladu sa elementom strateške stabilnosti koji se odnosi na odnos paritet/disparitet i SAD i Rusija će nastaviti da stratešku stabilnost poimaju ne kao odnos jednakosti već kao suštinski asimetričan odnos između njih i drugih regionalnih aktera koji će samim tim moći da im zadaju samo ograničenu štetu, nikako masovnu. Sa druge strane, jačanje nuklearnih sposobnosti ovih regionalnih aktera, kao i podizanje njihovih ambicija na globalni nivo tokom 21. veka, izaziva potrebu SAD i Rusije da se i ovi akteri uključe u kontrolu strateškog naoružanja kako bi se zadržao postojeći odnos snaga. U slučaju zahteva SAD za uključivanjem Kine, ta potreba proizlazi i iz potrebe ili straha američkih saveznika koji, sa jedne strane, ne žele da doprinose daljoj konfrontaciji sa Kinom razmeštanjem novog američkog naoružanja na svojoj

teritoriji, ali, sa druge strane, žele da SAD zadrže nuklearnu superiornost i ne pristanu na odnos strateške stabilnosti sa Kinom.

Da li to onda znači da bi svet sa više jednakih nuklearnih sila bio nestabilan? Svakako bi on uključivao više aktera i više interesa koji bi se morali pomiriti, a što bi zakomplikovalo jednačinu održavanja stabilnosti. Da li je onda opravdano da sile poput Kine sa manjim nuklearnim arsenalom ostanu van kontrole strateškog naoružanja? Čini se da je opravdano samo u uslovima održavanja njihovih kapaciteta na postojećem nivou, jer bi njihovo povećanje remetilo postojeću ravnotežu i stratešku stabilnost zbog čega se onda ne bi mogao održavati ni paritet dve sile na postojećem nivou. Budući da Kina povećava odbrambene kapacitete u uslovima rastuće konfliktnosti sa SAD i remeti ovu ravnotežu, razumljiva je težnja SAD za trilateralizacijom ovog pitanja i uključivanjem Kine u pregovore o strateškom naoružanju, što bi moglo voditi i ka sveobuhvatnijoj kontroli ove vrste naoružanja. Ipak, mogućnosti za ovakav ishod ostaju minimalne.

Bibliografija

Monografije i lanci

- Arbatov, Alexey, “Trilateral Nuclear Arms Control – A Russian Assessment”, in: Ulrich Kühn (ed), *Trilateral Arms Control? Perspectives from Washington, Moscow, and Beijing*, Institute for Peace Research and Security Policy, University of Hamburg, Research Report #002, 03/2020, pp. 38-67.
- Bin, Li, “Differences between Chinese and U.S. Nuclear Thinking and Their Origins”, in: Li Bin, Tong Zhao (eds), *Understanding Chinese Nuclear Thinking*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, USA, 2016, pp. 3–18.
- Brooks, Linton F., “Perceptions of Sino-American Strategic Stability: A U.S. View”, in: James L. Schoff and Li Bin (eds), *A Precarious Triangle: U.S. China Strategic Stability and Japan*, Carnegie Endowment for International Peace, November 2017, pp. 15–27.
- Colby, Elbridge, “Defining Strategic Stability: Reconciling Stability and Deterrence”, in: Elbridge A. Colby, Michael S. Gerson (eds), *Strategic Stability: Contending Interpretations*, Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press, 2013, pp. 47–83.
- Cordesman, Anthony H., “China and the New Strategic Nuclear Arms Race: The Forces Driving the Creation of New Chinese Nuclear Delivery Systems, Nuclear

- Weapons, and Strategy”, Final Review Edition: 14 November 2018, Center for Strategic and International Studies.
- Cunningham, Fiona S. and M. Taylor Fravel, “Assuring Assured Retaliation: China’s Nuclear Posture and U.S.-China Strategic Stability”, *International Security*, Vol. 40, no. 2, October 2015, pp. 7–50.
- Gerson, Michael S., “The Origins of Strategic Stability: The United States and the Threat of Surprise Attack”, in: Elbridge A. Colby, Michael S. Gerson (eds), *Strategic Stability: Contending Interpretations*, Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press, 2013, pp. 1–46.
- Kostić, Marina T., „Isključiva priroda evropskih, evroatlantskih i evroazijskih integracija i previranja na evropskom postsovjetskom prostoru”, *Meunarodni problemi*, Vol. LXXI, No. 4/2019, str. 498–526.
- Костић, Марина Т. „Дебате поводом будућности ‘Новог START уговора’: може ли свет избећи нову трку у стратешком наоружању?“, у: Зоран Јефтић и Ненад Стекић (урс), *Безбедност и привреда у Београду и Институт за међународну политику и привреду*, Београд, 2020, стр. 218–239.
- Kroenig, Matthew, *The Logic of American Nuclear Strategy: Why Strategic Superiority Matters*, Oxford University Press, 2018.
- Kroenig, Matthew, “An American Perspective on a Framework for Strategic Stability in the Second Nuclear Age”, in: Rakesh Sood (ed), *Nuclear Order in the Twenty First Century*, Observer Research Foundation, New Delhi, 2019, pp. 87–95.
- Koblentz, Gregory D., *Strategic Stability in the Second Nuclear Age*, Council Special Report No. 71, November 2014.
- Manzo, Vince, *Nuclear Arms Control Without a Treaty? Risks and Options after New START*, CNA, Arlington, USA, 2019.
- Riqiang, Wu, “How China Practices and Thinks about Nuclear Transparency”, in: Li Bin, Tong Zhao (eds), *Understanding Chinese Nuclear Thinking*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, USA, 2016, pp. 219–250.
- Saalman, Lora, „Placing a Renminbi Sign on Strategic Stability and Nuclear Reductions”, in: Elbridge A. Colby, Michael S. Gerson (eds), *Strategic Stability: Contending Interpretations*, Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press, 2013, pp. 343–382.
- Stulberg, Adam N., Lawrence Rubin, “Introduction”, in: Lawrence Rubin, Adam N. Stulberg (eds), *The End of Strategic Stability? Nuclear Weapons and the Challenge of Regional Rivalries*, Georgetown University Press, 2018, pp. 1–20.

Rolland Nadège, *China's vision for a new world order*, The National Bureau of Asian Research, NBR Special Report #83, January 2020.

Zhao, Tong, "China in a World with no US-Russia Treaty-Based Arms Control", in: Vince Manzo, *Nuclear Arms Control Without a Treaty? Risks and Options after New START*, CNA, 2019, pp. 118–125.

Zhenqiang, Pan, "China's No First Use of Nuclear Weapons", in: Li Bin, Tong Zhao (eds), *Understanding Chinese Nuclear Thinking*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, USA, 2016, pp. 51–78.

Dokumenti

"China's National Defense in the New Era", The State Council Information Office of the People's Republic of China, July 2019, <https://www.andrewerickson.com/2019/07/full-text-of-defense-white-paper-chinas-national-defense-in-the-new-era-english-chinese-versions/>, 15/09/2020.

"Nuclear Posture Review", February 2018, <https://media.defense.gov/2018/Feb/02/2001872886/-1/-1/1/2018-NUCLEAR-POSTURE-REVIEW-FINAL-REPORT.PDF>, 16/09/2020.

"Treaty Between the United States of America and the Russian Federation on Measures for the Further Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms", <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/140035.pdf>, 17/09/2020.

Internet izvori

"Admiral Charles Richard, Commander, United States Strategic Command, Subcommittee on Strategic Forces Hearing: Strategic Forces Posture Hearing", 27 February 2020, <https://armedservices.house.gov/hearings?ID=405B79E0-8FE5-4D5E-892E-20CEFE5AE2A4>, 21/07/2020.

Arbatov, Alexi, "Engaging China in Nuclear Arms Control", Carnegie Endowment for International Peace, Moscow, 2014, <https://carnegie.ru/2014/10/09/engaging-china-in-nuclear-arms-control-pub-56886>, 09/07/2020.

"China's Endeavors for Arms Control, Disarmament and Non-Proliferation, III. Participating in and Promoting International Arms Control and Disarmament Process", [http://en.people.cn/whitepaper/arms/arms\(3\).html](http://en.people.cn/whitepaper/arms/arms(3).html), 09/07/2020.

Cordesman, Anthony H., Arleigh A. Burke, "Chinese Strategy, Military Forces, and Economics: The Metrics of Cooperation, Competition and/or Conflict", 18

- September 2018, Center for Strategic and International Studies, https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180919_China_Strategy_Metrics_Report.pdf?fbclid=IwAR32sNzbww8iwJHG4RP_91oQQDVdcraZx_22tMEbqka_Y_1J8JTIPknmGxc, 25/07/2020.
- Countryman, Thomas, "Why Nuclear Arms Control Matters Today", May 2020, <http://www.afsa.org/why-nuclear-arms-control-matters-today>, 15/9/2020.
- DiNanno, Thomas G., Delegation of the United States of America General Debate Statement, 2019 UN General Assembly First Committee, 10 October 2019, <https://www.state.gov/u-s-general-debate-statement/>, 11/08/2020.
- „Direktor FBI: Kina najveća dugoročna pretnja za budućnost SAD“, *N1*, 8. jul 2020, <http://rs.n1info.com/Svet/a617554/Direktor-FBI-Kina-najveca-dugorocna-pretnja-za-buducnost-SAD.html>, 08/07/2020.
- "Enough is Enough: 2019 Global Nuclear Weapons Spending", ICAN, May 2020, <https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/ican/pages/1549/attachments/original/1589365383/ICAN-Enough-is-Enough-Global-Nuclear-Weapons-Spending-2020-published-13052020.pdf?1589365383>, 11/06/2020.
- "General John Raymond, Commander, United States Space Command, Subcommittee on Strategic Forces Hearing: Strategic Forces Posture Hearing", 27 February 2020, <https://armedservices.house.gov/hearings?ID=405B79E0-8FE5-4D5E-892E-20CEFE5AE2A4>, 21/07/2020.
- "Japan Suspends Aegis Ashore Deployment", July/August 2020, <https://www.armcontrol.org/act/2020-07/news-briefs/japan-suspends-aegis-ashore-deployment>, 08/07/2020.
- „Kina pristaje na pregovore sa Rusijom i SAD ako prihvate nuklearni paritet“, 8.7.2020, <http://rs.n1info.com/Svet/a617620/Kina-pristaje-na-pregovore-sa-Rusijom-i-SAD-ako-prihvate-nuklearni-paritet.html>, 08/07/2020.
- „Могу ли Москва и Вашингтон да постану бизарни пријатељи и колико је нуклеарних бомби довољно“, , 28. jun 2020, <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/2/svet/4000293/koronavirus-bec-pregovori-sergej-rjabkov-marsal-bilingsli.html>, 01/08/2020.
- "Press Briefing with Ambassador Marshall Billingslea, U.S. Special Presidential Envoy for Arms Control and Lt. Gen. Thomas Bussiere, Deputy Commander of the U.S. Strategic Command", 18 August 2020, <https://www.state.gov/press-briefing-with-ambassador-marshall-billingslea-u-s-special-presidential-envoy-for-arms-control-and-lt-gen-thomas-bussiere-deputy-commander-of-the-u-s-strategic-command/>, 20/09/2020.

- Reif, Kingston and Shannon Bugos, “U.S. Shifts Arms Control Strategy with Russia | U.S.-Russian Nuclear Arms Control Watch”, 17 September 2020, <https://www.armscontrol.org/blog/2020-09/us-russian-nuclear-arms-control-watch>, 17/09/2020.
- Reif, Kingston and Shannon Bugos, “No Progress Toward Extending New START”, July/August 2020, <https://www.armscontrol.org/act/2020-07/news/progress-toward-extending-new-start>, 09/07/2020.
- Reif, Kingston and Shannon Bugos, “U.S.-Russian Arms Control Working Groups Meet | U.S.-Russian Nuclear Arms Control Watch”, 5 August 2020, <https://www.armscontrol.org/blog/2020-08/us-russian-nuclear-arms-control-watch>, 10/08/2020.
- “Report on the Nature of Multilateral Strategic Stability”, International Security Advisory Board, 27 April 2016, <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/257667.pdf>, 05/05/2020.
- “Russia’s View on Nuclear Arms Control: An Interview with Ambassador Anatoly Antonov”, April 2020, <https://www.armscontrol.org/act/2020-04/interviews/russias-view-nuclear-arms-control-interview-ambassador-anatoly-antonov>, 26/04/2020.
- Saalman, Lora, “China’s detachment from the South Asian nuclear triangle”, 8 September 2020, <https://www.sipri.org/commentary/blog/2020/chinas-detachment-south-asian-nuclear-triangle>, 13/09/2020.
- Trenin, Dmitri, “Mapping Global Strategic Stability in the Twenty-First Century”, 1 November 2018, <https://carnegie.ru/commentary/77625>, 25/04/2020.
- “Trump envisions a three-way nuclear pact. China has other ideas”, 2 Jun 2020, <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/06/02/asia-pacific/us-donald-trump-nuclear-weapons-arms-control-china/>, 08/07/2020.
- “United Nations Treaty Collection, CHAPTER XXVI DISARMAMENT, 9. Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons New York”, 7 July 2017, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-9&chapter=26&clang=_en, 25/08/2020.
- Zhao, Tong, “Opportunities for Nuclear Arms Control Engagement with China”, January/February 2020, <https://www.armscontrol.org/act/2020-01/features/opportunities-nuclear-arms-control-engagement-china>, 12/06/2020.

Marina T. KOSTI

**STRATEGIC STABILITY AND THE POSSIBILITIES OF CHINA'S INVOLVEMENT
IN THE STRATEGIC ARMS CONTROL NEGOTIATIONS**

Abstract: The paper focuses on the research of general possibilities and limitations of the multilateralization of the strategic arms control negotiations and particularly the inclusion of China in these negotiations because, during 2019 and 2020, the US conditioned the extension of the New START Treaty with China's involvement in the trilateral strategic arms control negotiations. By doing so, the US recognised China as an important factor influencing the maintenance of strategic stability and possibilities for further reduction of strategic arms. The main hypothesis is the claim that the limitations still overcome the possibilities regarding the multilateralization of the strategic arms control negotiation, and that the prospects of involving China in this kind of negotiation remain minimal. This hypothesis was tested through theoretical deliberation based on the notion of strategic stability, and its transformation during the Cold War until today, as well as on four indicators or preconditions of China's involvement in the strategic arms control, which are: 1) quantitative reduction of the number of nuclear arms of the US and Russia to China's level; 2) decrease of the role of nuclear weapons in the national security and defense strategies of the great powers; 3) decrease of the role of nuclear weapons as the status symbol of the great power or superpower and 4) conclusion of the multilateral international agreement (not trilateral) on limitations on the use of nuclear weapons. The author uses the methods of content and discourse analysis, as well as the comparative method. The author concludes that the absence of the intention of the US and Russia to further reduce their strategic arms and decrease the role of nuclear weapons in their security and defense strategies, as well as the absence of consent on which parties or actors should be included in the arms control talks and China's general suspicion about the effectiveness of the arms control agreements, influence China not to take part on any strategic arms control talks at this moment.

Keywords: strategic stability, New START, arms control, the United States, China, international security.